

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران
مرکز پژوهش‌ها

روند سرمایه‌گذاری صنعتی در کشور: چالش‌ها و راهکارها

مدیریت پژوهش‌های اقتصادی

دی ماه ۱۴۰۲

عنوان گزارش:

روند سرمایه‌گذاری صنعتی در کشور: چالش‌ها و راهکارها

مدیریت پژوهش‌های اقتصادی

تهیه‌کنندگان: فرزانه صمدیان

ناظران علمی: محمد قاسمی، منیره امیرخانلو، شیما حاجی نوروزی

تاریخ انتشار: دی ماه ۱۴۰۲

طبقه‌بندی موضوعی: اقتصاد ایران

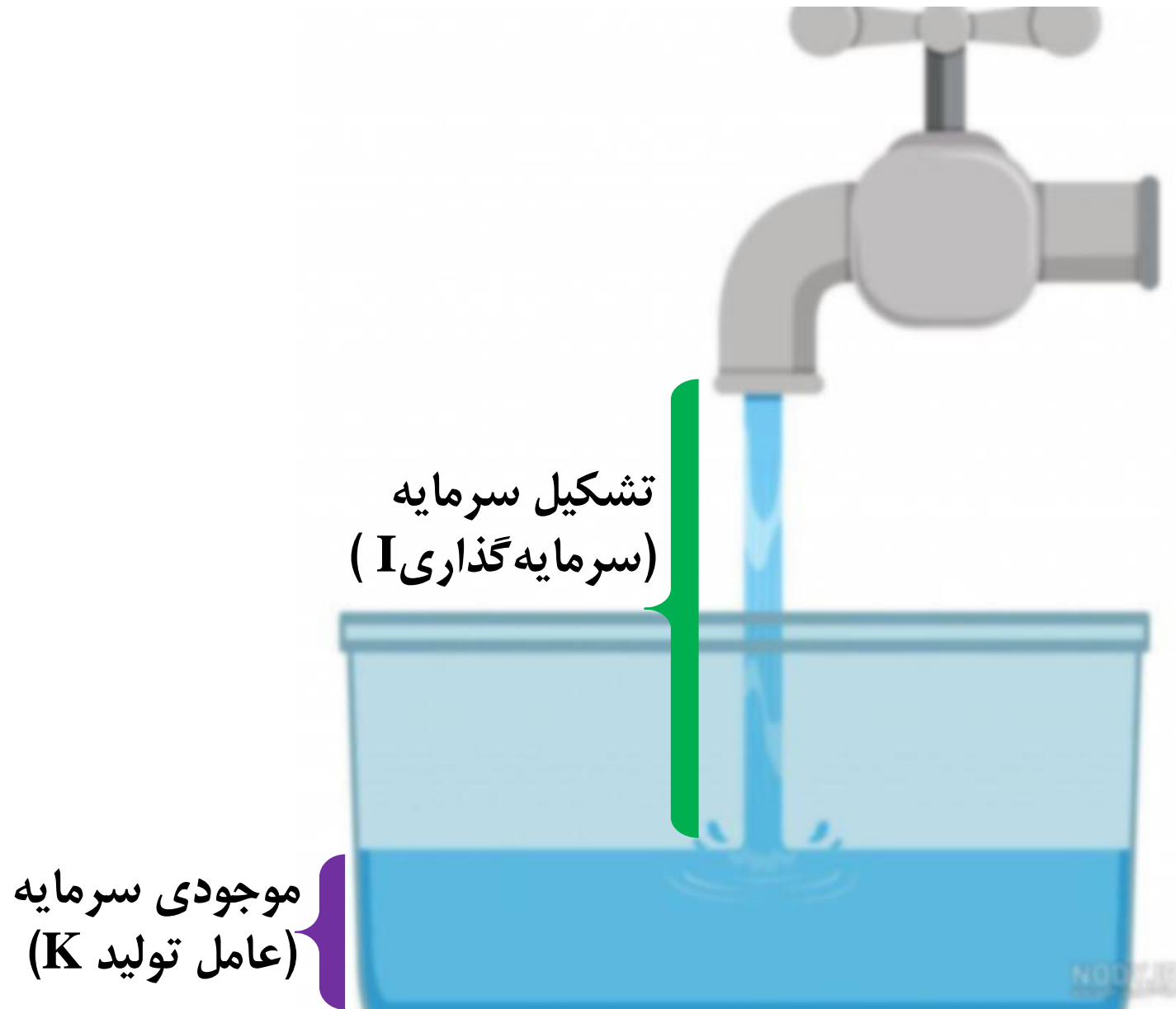
واژه‌های کلیدی: سرمایه، سرمایه‌گذاری، صنعت

نشانی: تهران، خیابان طالقانی، نبش خیابان شهید موسوی (فرصت)، پلاک ۱۷۵

ضرورت سرمایه‌گذاری در اقتصاد

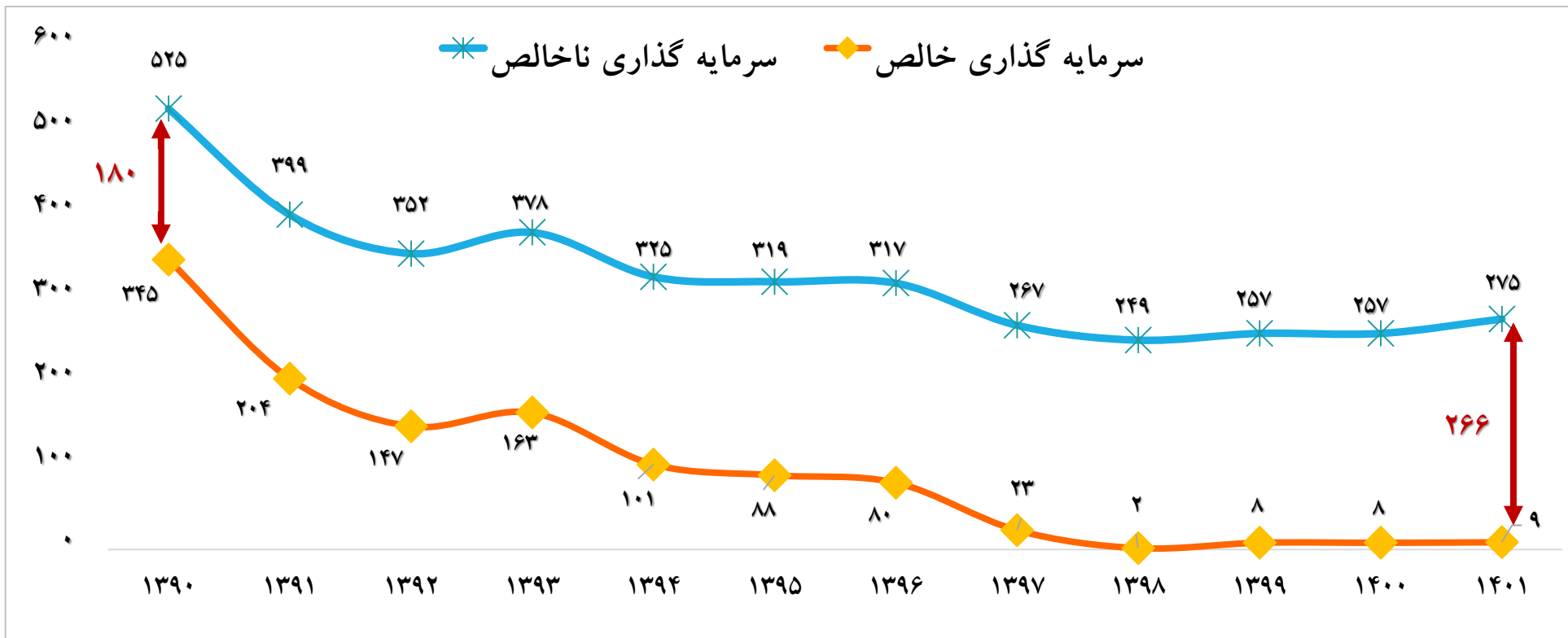
جهان امروز پذیرفته که کاهش فقر و بهبود وضعیت اقتصادی کشورها در گرو رشد شتابنده و متوازن اقتصادی است و این امر جز از طریق افزایش سرمایه‌گذاری در امور تولیدی میسر نخواهد بود. این در حالی است که در بسیاری از کشورهای در حال توسعه کمبود سرمایه‌گذاری و علاقه اندک عمومی به سرمایه‌گذاری در فعالیتهای مولد اقتصادی، مانعی اساسی در مسیر رشد و در پی آن توسعه اقتصادی به شمار می‌آید.

هدف پژوهش: بررسی روند سرمایه‌گذاری (I) و موجودی سرمایه (K)

تصویری از روند سرمایه‌گذاری در اقتصاد کشور

روند تشکیل سرمایه ثابت ناخالص و خالص به قیمت ثابت سال ۱۳۹۵ (هزار میلیارد تومان)

مأخذ: بانک مرکزی

✓ تشکیل سرمایه ثابت ناخالص، طی سال‌های ۱۳۹۰ لغایت ۱۴۰۱ به میزان **۴۸ درصد کاهش** یافته است.

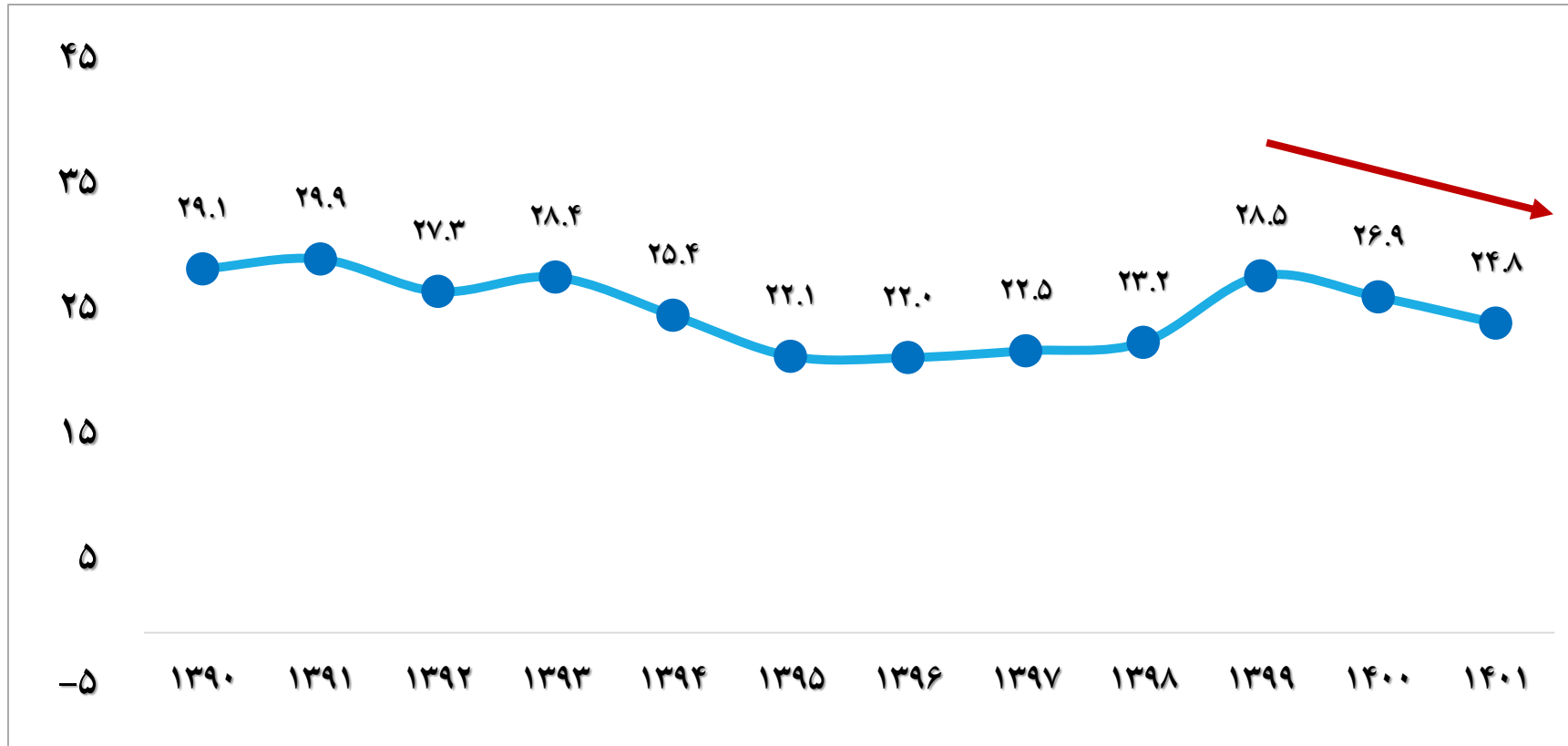
✓ تشکیل سرمایه ثابت خالص، طی سال‌های ۱۳۹۰ لغایت ۱۴۰۱ به میزان **۹۸ درصد کاهش** یافته است.

افزایش شکاف میان تشکیل سرمایه ثابت ناخالص و خالص حاکی از این واقعیت است که بخش قابل توجهی از سرمایه‌گذاری‌های

انجام شده صرف جبران استهلاک سرمایه و حفظ ظرفیت‌های تولیدی و نه افزایش ظرفیت‌ها، اختصاص یافته است.

تصویری از روند سرمایه‌گذاری در اقتصاد کشور

روند نسبت سرمایه‌گذاری به تولید ناخالص داخلی به قیمت جاری (درصد)

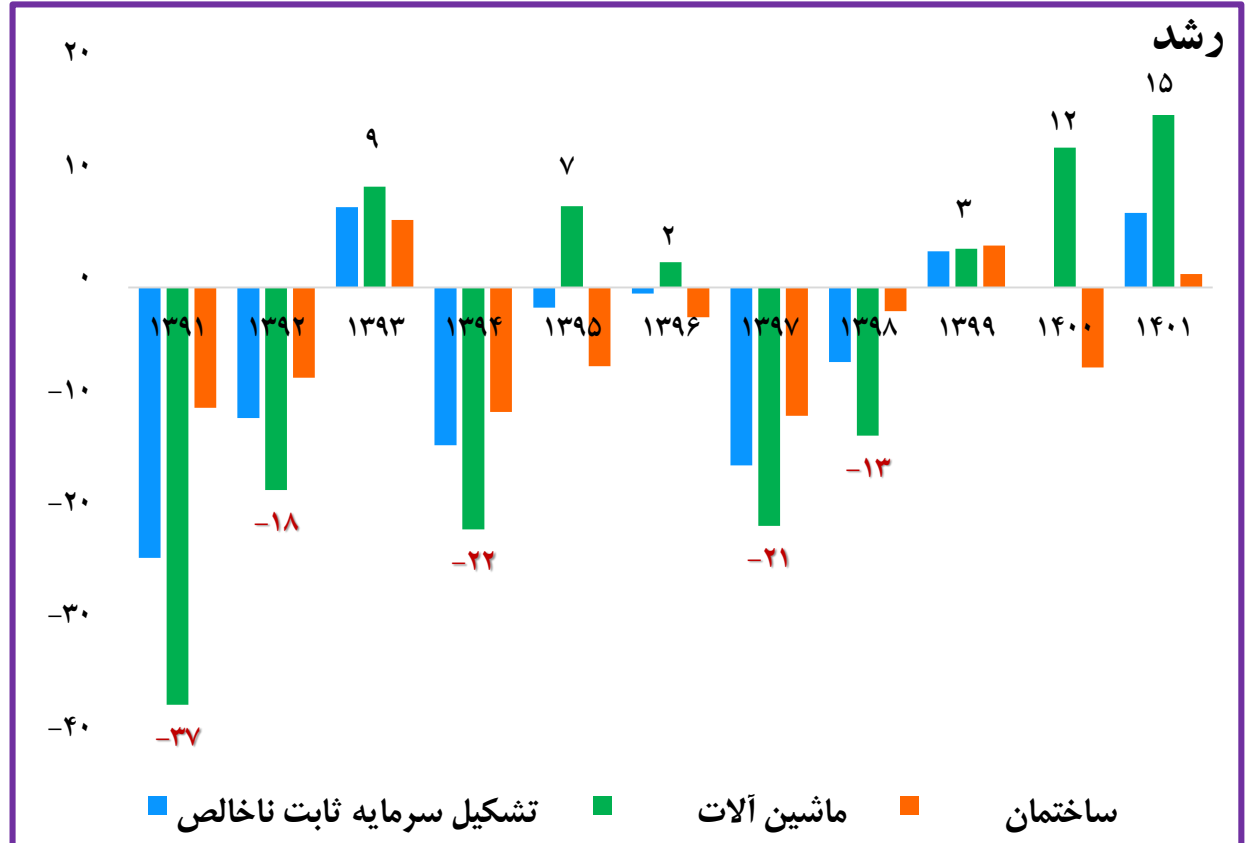
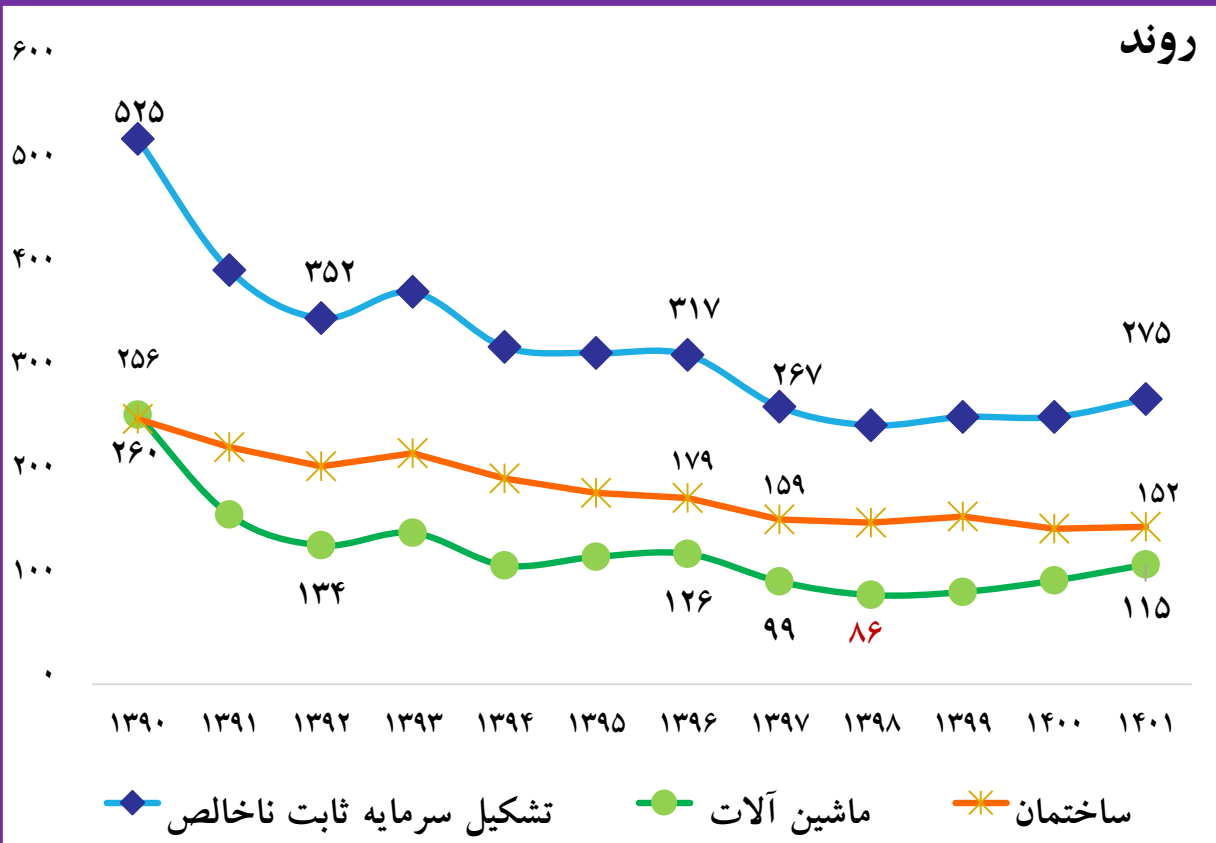
مأخذ: بانک مرکزی

سهم تشکیل سرمایه از تولید ناخالص داخلی از **۲۹ درصد** در سال ۱۳۹۰ به **۲۴.۸ درصد** در سال ۱۴۰۱ کاهش یافته است، که **نشانه‌ای**

از چشم‌انداز مبهم کسب‌وکارها نسبت به به آینده اقتصادی کشور تلقی می‌شود.

تصویری از روند سرمایه‌گذاری در اقتصاد کشور

روند و رشد تشکیل سرمایه ثابت ناخالص در ساختمان و ماشین‌آلات به قیمت ثابت سال ۱۳۹۵ (هزار میلیارد تومان/درصد)

مأخذ: بانک مرکزی، حساب‌های ملی ایران به تفکیک حساب‌های فعالیتی و نهادی طی سال‌های (۱۳۹۰-۱۳۹۹)

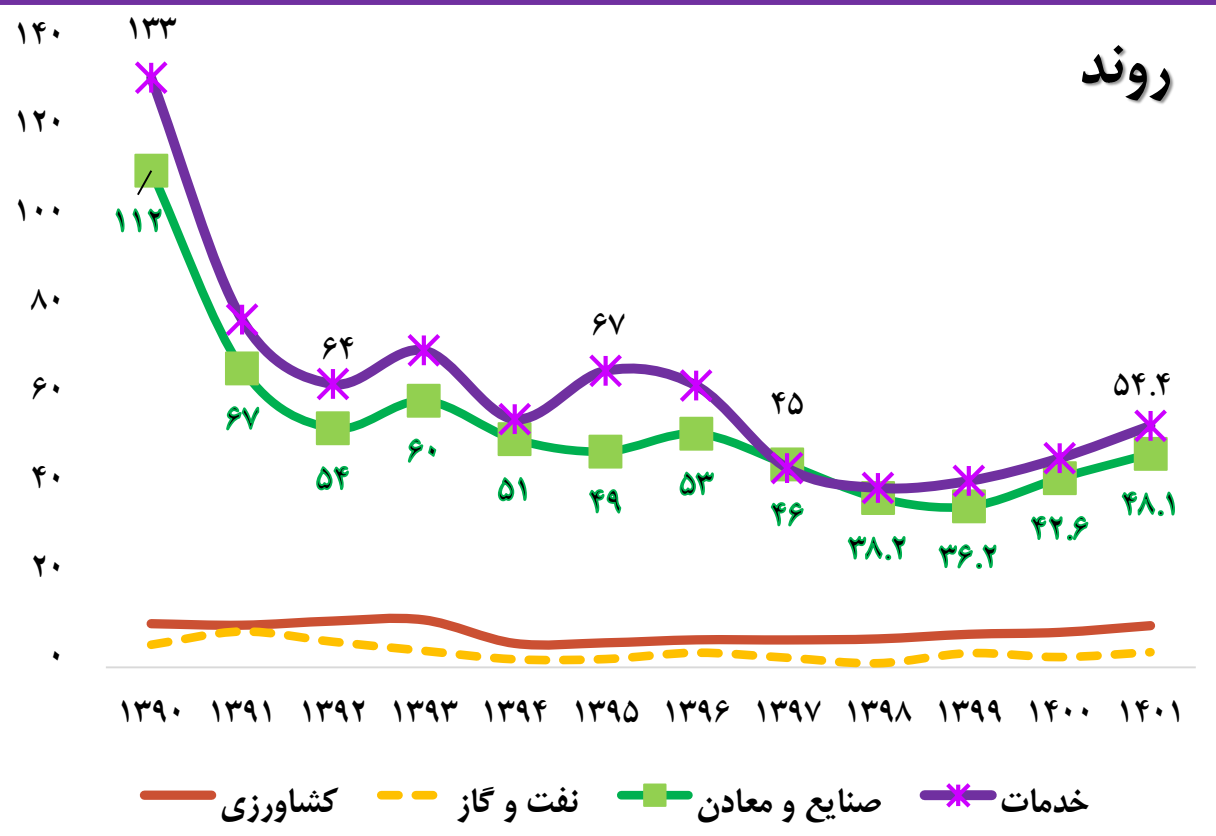
✓ تشکیل سرمایه ثابت ناخالص در ماشین‌آلات، طی سال‌های ۱۳۹۰ لغایت ۱۴۰۱ به میزان **۵۶ درصد کاهش** یافته است.
 ✓ تشکیل سرمایه ثابت ناخالص در ساختمان، طی سال‌های ۱۳۹۰ لغایت ۱۴۰۱ به میزان **۴۱ درصد کاهش** یافته است.

تصویری از روند سرمایه‌گذاری صنعتی در اقتصاد کشور

تشکیل سرمایه در ماشین‌آلات و لوازم کسب و کار به تفکیک بخش‌های اقتصادی به قیمت ثابت سال ۱۳۹۵ (هزار میلیارد تومان/درصد)

مرکز پژوهش‌های ملی ایران

مأخذ: بانک مرکزی، حساب‌های ملی ایران به تفکیک حساب‌های فعالیتی و نهادی طی سال‌های (۱۳۹۰-۱۳۹۹)

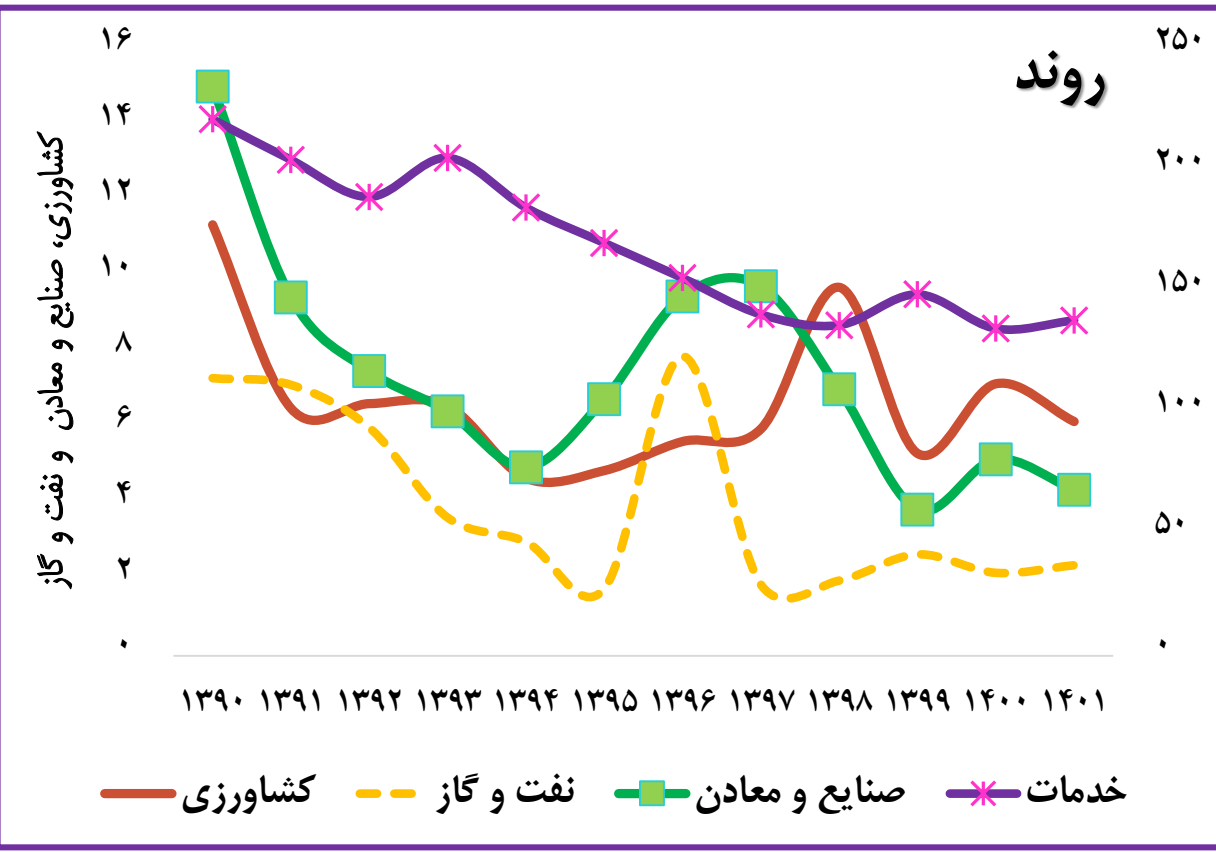
✓ صنایع و معادن: کاهش ۵۷ درصدی
 ✓ خدمات: کاهش ۵۹ درصدی

✓ کشاورزی: کاهش ۵ درصدی
 ✓ نفت و گاز: کاهش ۳۳ درصدی

تشکیل سرمایه در ماشین‌آلات در سال ۱۴۰۱ نسبت به ۱۳۹۰

تصویری از روند سرمایه‌گذاری صنعتی در اقتصاد کشور

تشکیل سرمایه در ساختمان به تفکیک بخش‌های اقتصادی به قیمت ثابت سال ۱۳۹۵ (هزار میلیارد تومان/درصد)

مأخذ: بانک مرکزی

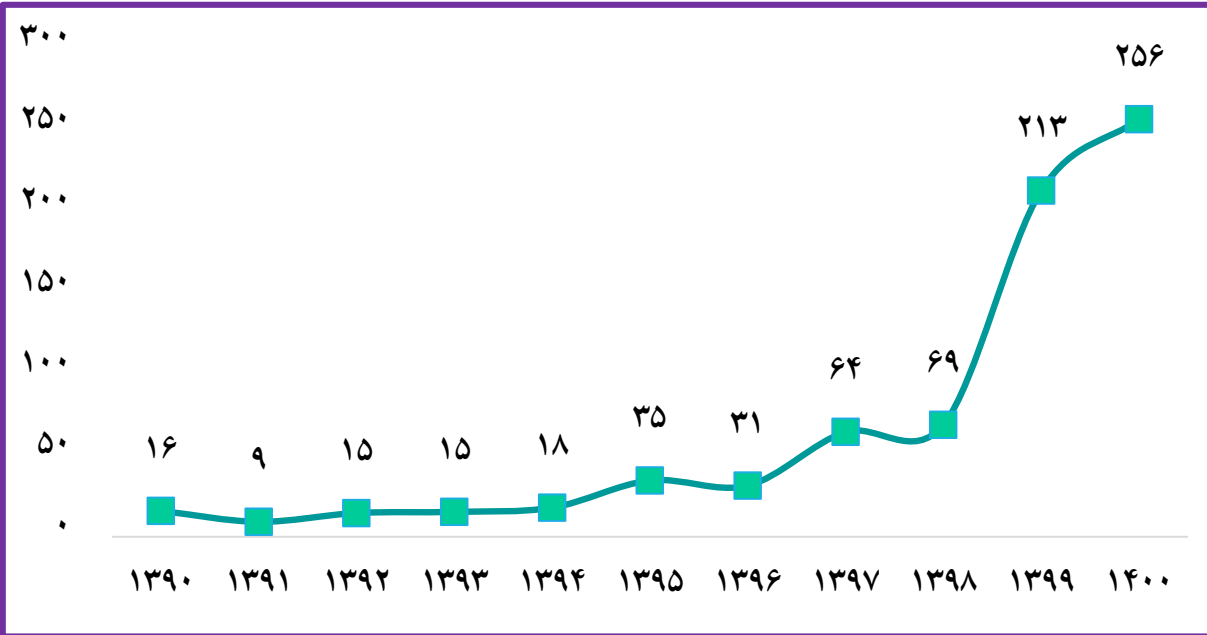
✓ صنایع و معادن: کاهش ۷۱ درصدی
 ✓ خدمات: کاهش ۳۷ درصدی

✓ کشاورزی: کاهش ۴۶ درصدی
 ✓ نفت و گاز: کاهش ۶۷ درصدی

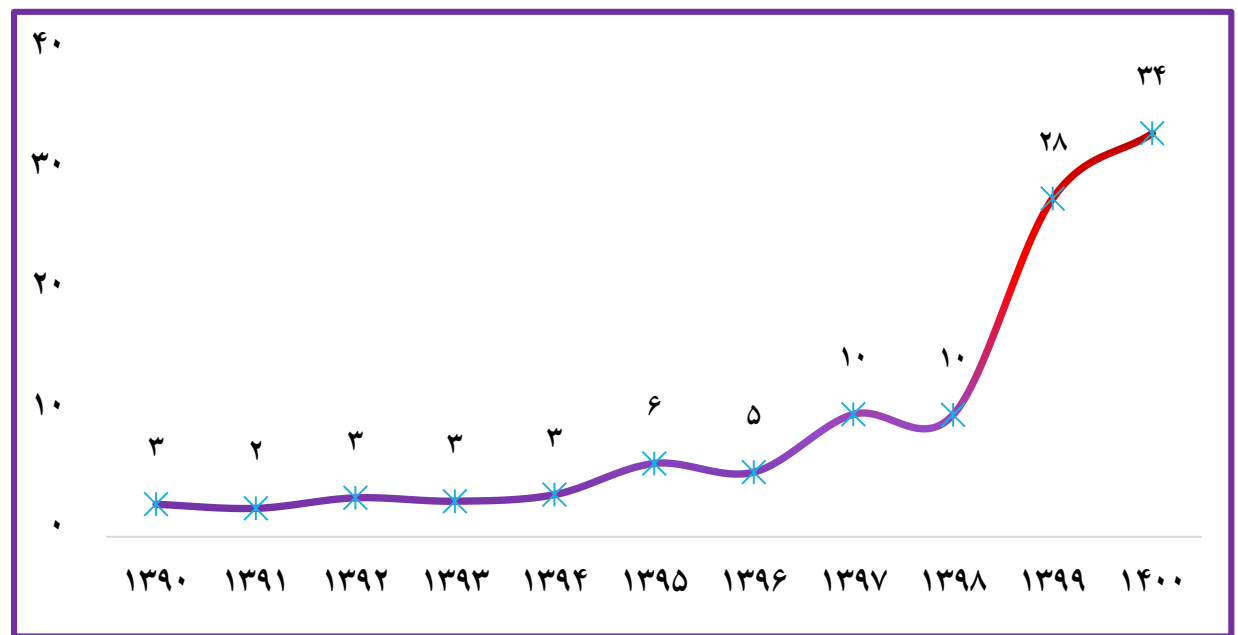
تشکیل سرمایه در ساختمان در سال ۱۳۹۹ نسبت به ۱۳۹۰

تصویری از روند سرمایه‌گذاری صنعتی در اقتصاد کشور

روند سرمایه‌گذاری پروانه‌های بهره‌برداری واحدهای صنعتی (هزار میلیارد تومان)

متوسط سرمایه‌گذاری به ازای هر پروانه (میلیارد تومان)

مأخذ: وزارت صنعت، معدن و تجارت.

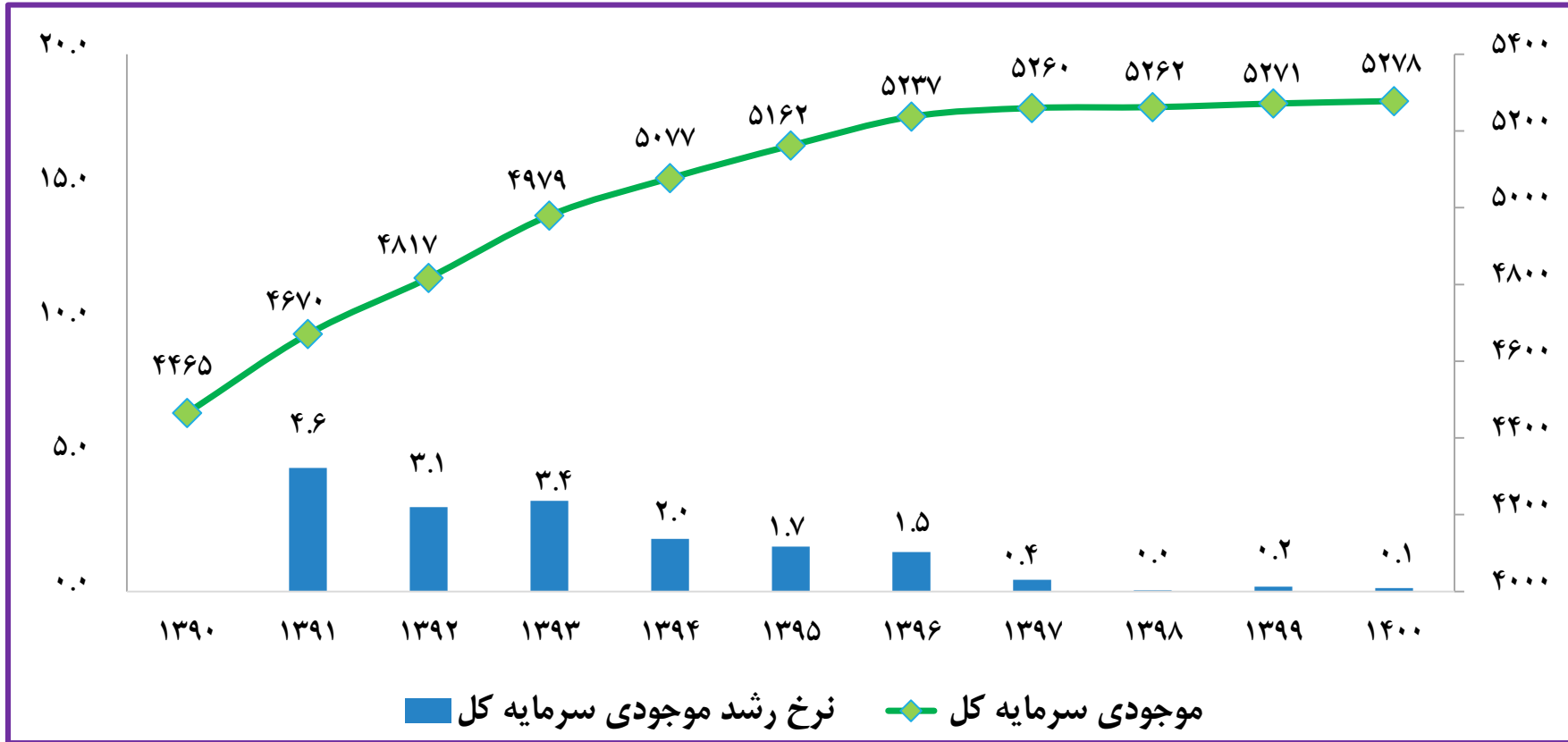
سرمایه‌گذاری پروانه‌های بهره‌برداری واحدهای صنعتی، طی دوره مورد بررسی، **۱۵۲۰ درصد افزایش** یافته است.

از جمله دلایل:

- ✓ گران شدن سرمایه‌گذاری به علت جهش‌های متعدد در نرخ ارز
- ✓ تمایل سرمایه‌گذاران به سرمایه‌گذاری در رشته‌های فعالیت‌های سرمایه‌بر نظیر مواد و محصولات شیمیایی

تصویری از روند موجودی سرمایه در اقتصاد کشور

موجودی سرمایه خالص کل (ماشین آلات و ساختمان) به قیمت های ثابت سال ۱۳۹۵ (هزار میلیارد تومان/درصد)

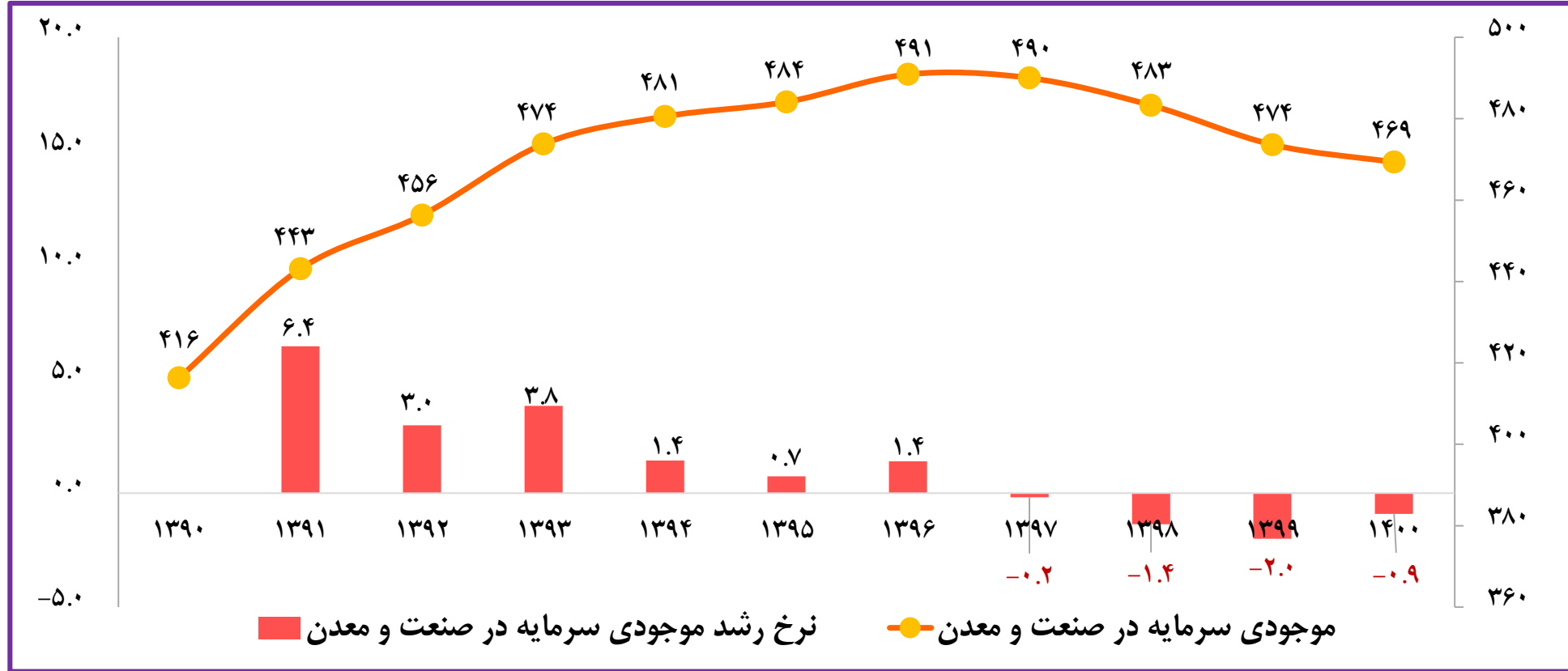
مأخذ: بانک مرکزی

✓ نرخ رشد موجودی سرمایه که معادل است با نرخ سرمایه‌گذاری خالص، از سال ۱۳۹۷ به بعد روند نزولی قابل ملاحظه‌ای داشته است.

در سنوات اخیر از ناحیه سرمایه به امکانات تولیدی کشور آنچنان اضافه نشده است.

تصویری از روند موجودی سرمایه در اقتصاد کشور

موجودی سرمایه خالص در صنعت و معدن (ماشین آلات و ساختمان) به قیمت های ثابت سال ۱۳۹۵ (هزار میلیارد تومان/درصد)

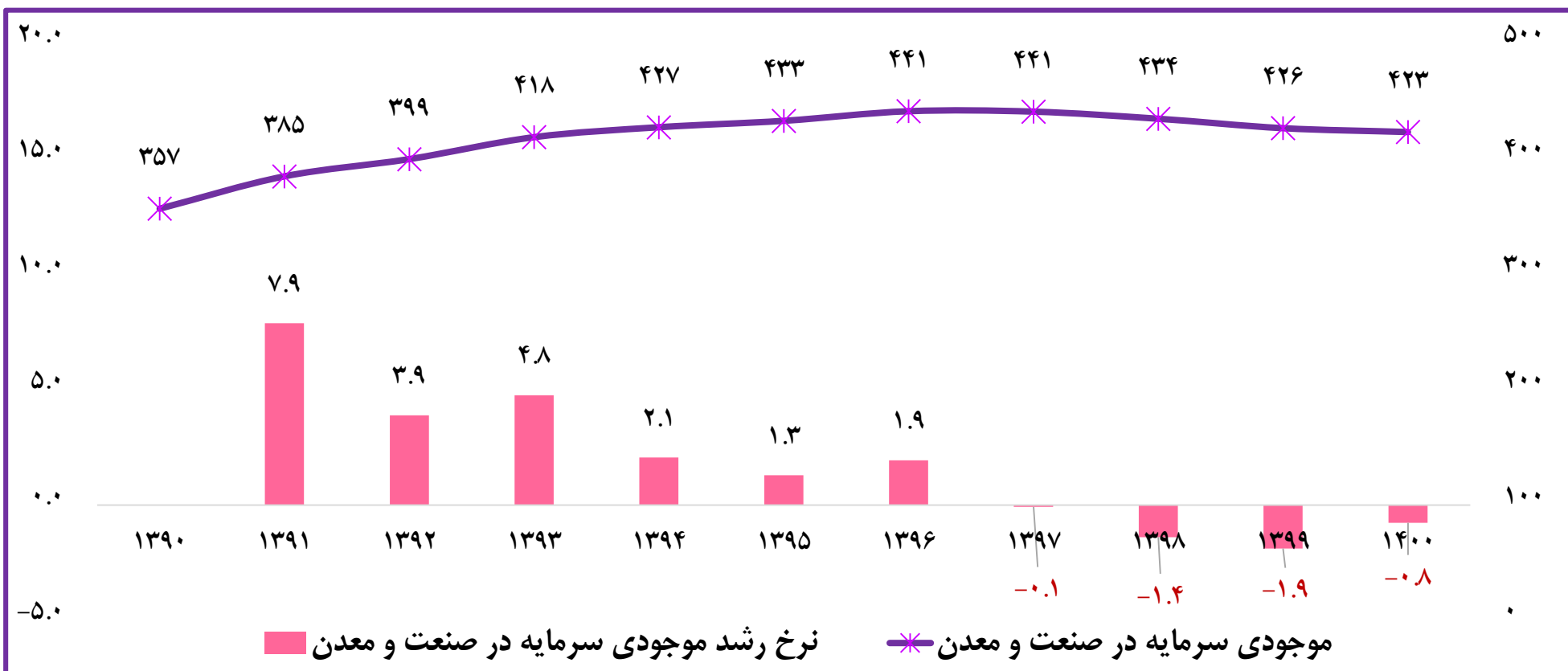

مأخذ: بانک مرکزی

افول موجودی سرمایه در بخش صنعت یکی از محدودیت‌ها و تنگناهای اساسی در تحقق بخشی به رشد اقتصادی پایدار و فزاینده خواهد بود.

تصویری از روند موجودی سرمایه در اقتصاد کشور

موجودی سرمایه خالص در صنعت و معدن (ماشین آلات) به قیمت های ثابت سال ۱۳۹۵ (هزار میلیارد تومان/درصد)

منفی شدن نرخ رشد موجودی سرمایه در بخش صنعت و آن هم در ماشین آلات به معنا فرسودگی بالای ماشین آلات خطوط تولید است، به نحوی که سرمایه گذاری های انجام شده جوابگوی استهلاک سرمایه نیست.

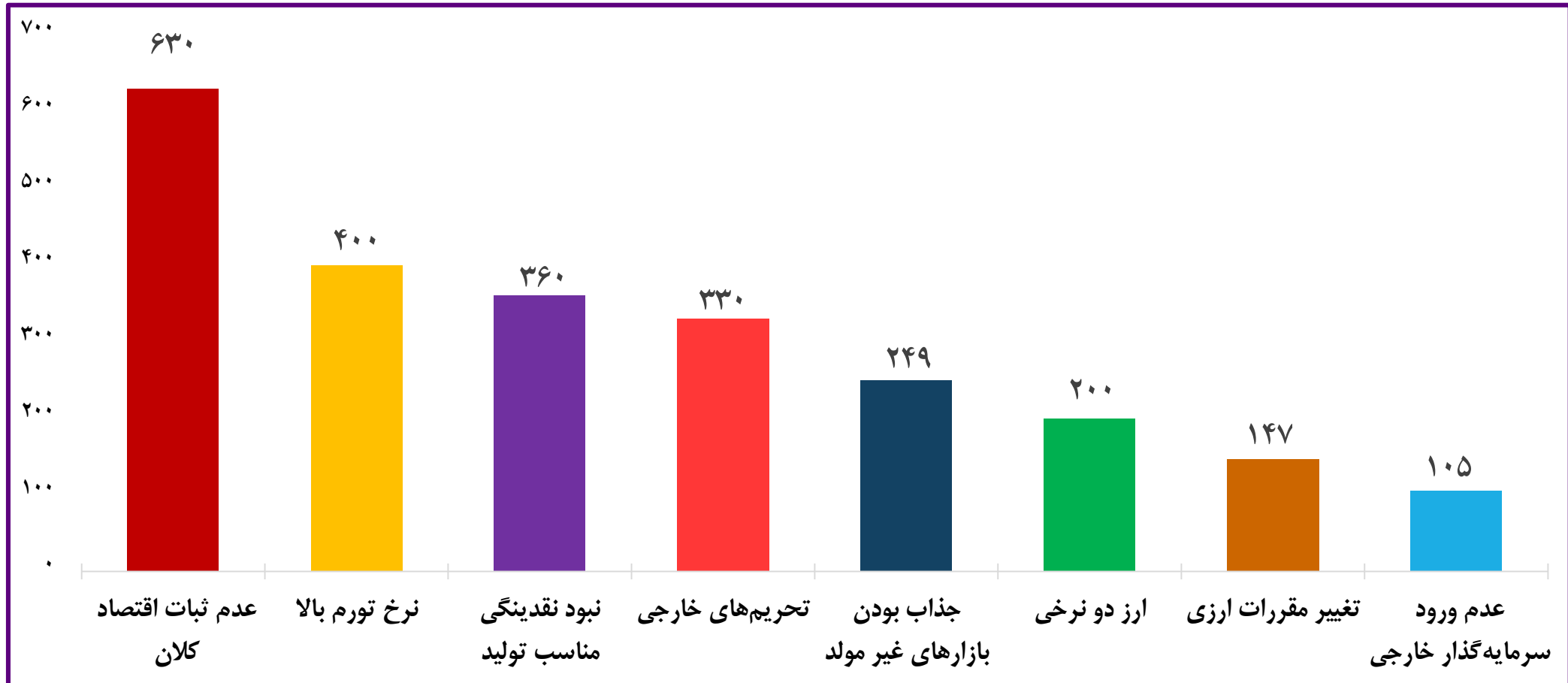
عوامل مؤثر بر روند نامطلوب

سرمایه‌گذاری صنعتی در

اقتصاد کشور

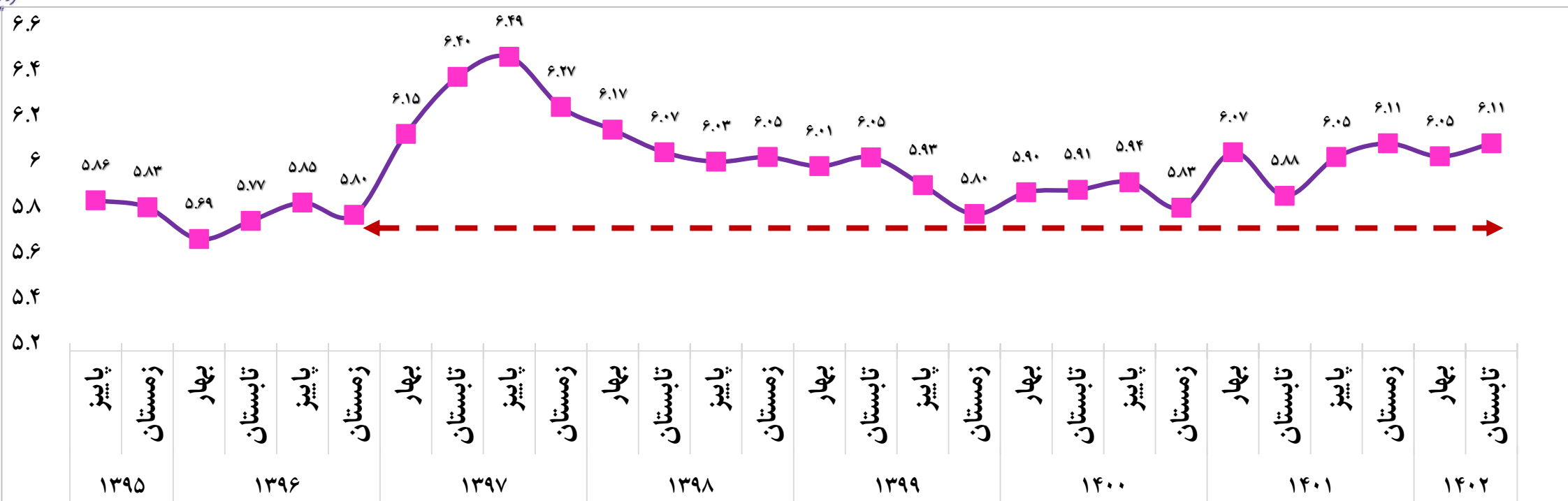
مهم ترین موانع پیش روی تولید

براساس نتایج نظر سنجی وزارت صمت از ۹۵۵ فعال اقتصادی در سال ۱۴۰۰

مأخذ: وزارت صمت.

روند شاخص ملی محیط کسب و کار (بهترین امتیاز ۱ و بدترین ارزیابی ۱۰)

مأخذ: مرکز پژوهش های اتاق ایران.

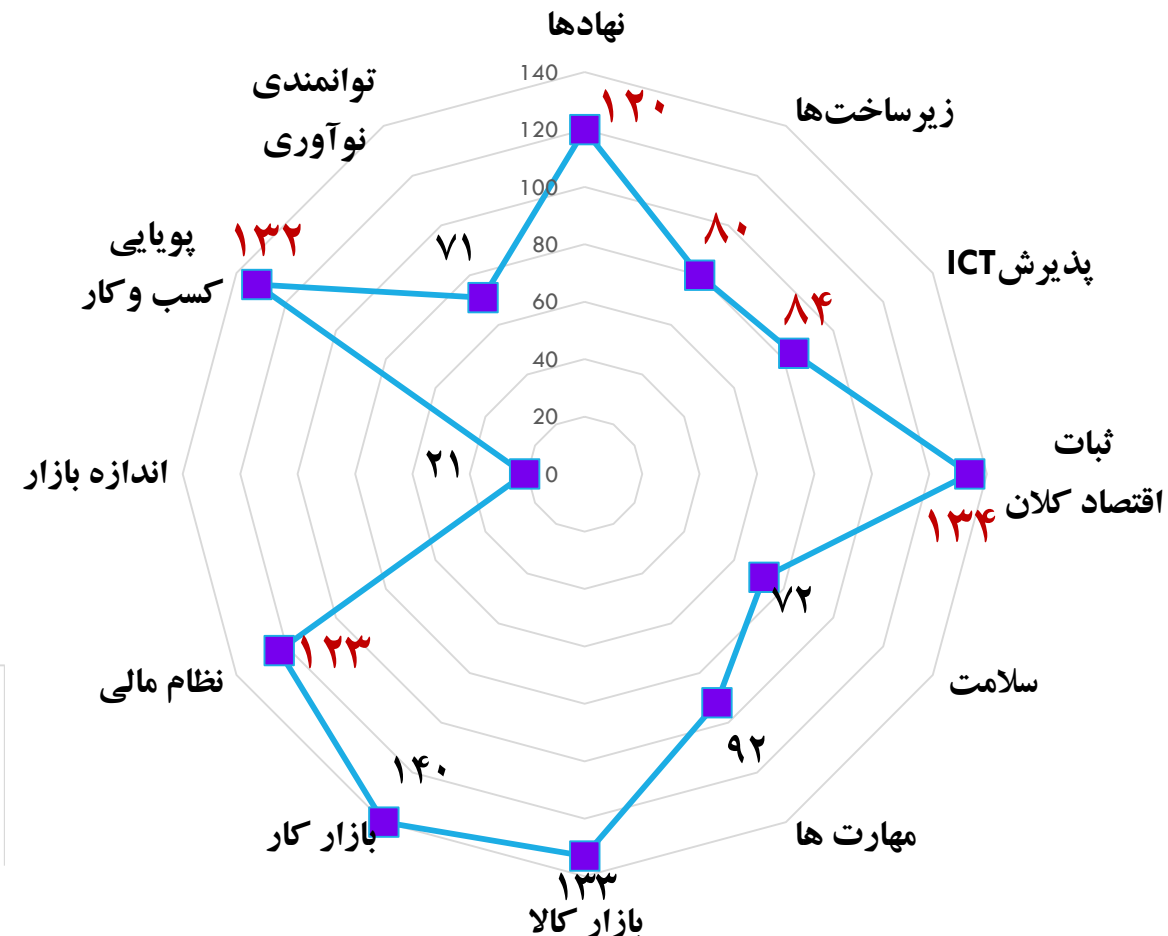
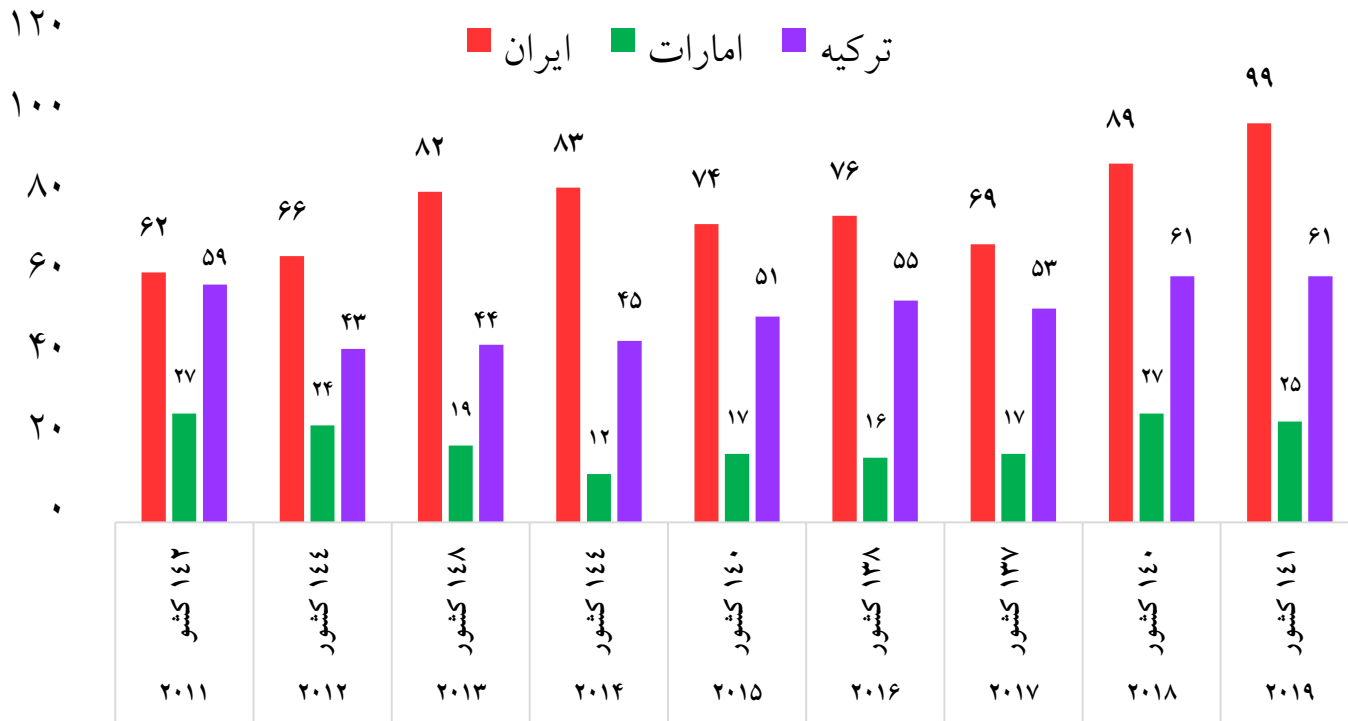
❖ **بازگشت تحریمها در سال ۱۳۹۷، محیط کسب و کار را به شدت تضعیف کرده است و اگرچه در سالهای بعد ادراک فعالان اقتصادی از وضعیت محیط کسب و کار تا حدی بهبود یافته است، اما کیفیت محیط کسب و کار هیچ گاه به میزان سال ۱۳۹۶ نرسیده است.**

از نظر فعالان اقتصادی، راه اندازی و اداره یک کسب و کار در ۱۵ سال اخیر، نسبت به دوران پیش آن سخت تر شده و تضعیف کیفیت محیط کسب و کار انگیزه برای تولید را متاثر کرده است.

جایگاه ضعیف کشور و شکننده اقتصاد کشور در شاخص رقابت پذیری و زیرشاخص های «نظام مالی»، «نهادها»، «زیرساخت»، «ثبات اقتصاد کلان»، «پویایی های کسب و کار» قابل مشاهده است.

رتبه ایران در زیرشاخص های رقابت پذیری جهانی ۲۰۱۹

رتبه ایران، امارات و ترکیه در شاخص رقابت پذیری جهانی

شاخص ادراک فساد

۲۰۲۱		۲۰۲۲		شرح
رتبه (از ۱۸۰ کشور)	نمره (۱۰۰ بهترین وضعیت)	رتبه (از ۱۸۰ کشور)	نمره (۱۰۰ بهترین وضعیت)	
۱۵۰	۲۵	۱۴۷	۲۵	ایران

Source: <https://www.transparency.org/>

سازمان شفافیت بین‌المللی در سال ۲۰۲۲ وضعیت فساد در کشور ایران را نامناسب ارزیابی کرده است. بر اساس برآوردهای این سازمان در سال ۲۰۲۱ نمره ایران در شاخص ادراک فساد ۲۵ از ۱۰۰ (بهترین وضعیت) ثبت شده است.

وضعیت کشور در زیر شاخص‌های توضیح دهنده وضعیت نهادی، حکایت از جایگاه نامناسب کشور دارد که متعاقباً اثرات خود را بر فضای کسب و کار و فعالیت بخش خصوصی تحمیل کرده است.

رکن نهادها در شاخص رقابت پذیری ۲۰۱۹

رتبه (از ۱۴۱ کشور)	نمره (۰-۱۰۰)	شرح
۹۷	۳۴.۷	استقلال قوه قضاییه
۱۳۰	۲۲.۸	کارآمدی چارچوب‌های قانونی در برخورد با مقررات چالش برانگیز
۱۳۳	۲۴	دست و پاگیر بودن بار مقررات دولتی
۱۱۶	۲۸	شفافیت
۱۱۵	۴۰.۴	حقوق مالکیت
۱۳۴	۲۳.۶	اعتماد به ثبات تصمیم‌های دولتی
و...		

Source: The Global Competitiveness Report 2019

عدم ثبات و پیش‌بینی‌پذیری اقتصاد

سه مانع اصلی پیش‌روی کسب‌وکارها

✓ فضای کسب‌وکار از ناحیه تحریم و جهش‌های شدید ارزی، جهش‌های تورمی و سیاست‌گذاری‌های اقتضایی، به شدت تضعیف شده است.

✓ در این محیط کسب‌وکار، سرمایه‌گذاری‌های بلندمدت شکل نمی‌گیرد.

قبل از تحریم‌ها (پاییز ۱۳۹۵ تا زمستان ۱۳۹۶ - طی ۶ فصل) عمدتاً:

۱. دشواری تأمین مالی از بانک‌ها
۲. غیر قابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات
۳. رویه‌های ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات

بعد از تحریم‌ها (بهار ۱۳۹۷ تا تابستان ۱۴۰۲ - طی ۲۵ فصل)

۱. غیر قابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات
 ۲. بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب‌وکار
- ✓ دامنه اختیار اجزای سیاست‌گذاری در کشور مشخص نیست.

✓ حمایت‌های مالی و مالیاتی در نظر گرفته شده در زمان تنگنای درآمدی به صورت یکجانبه از سوی دولت‌ها نقض شده است.

۳. دشواری تأمین مالی از بانک‌ها

نمونه‌ای از نقض حمایت‌های در نظر گرفته شده:

✓ کاهش و حذف معافیت‌های مالیاتی

به موجب بند (الف) ماده (۲۷) لایحه برنامه هفتم توسعه: وضع هرگونه تخفیف، ترجیح، بخشودگی، کاهش نرخ، معافیت و شمولیت نرخ صفر و اعطای اعتبار مالیاتی جدید بجز مواردی که با تشخیص سازمان، وزارت امور اقتصادی و دارایی و تصویب هیأت وزیران منجر به افزایش یا رونق تولید و صادرات شود در سالهای برنامه ممنوع است. اعتبار مالیاتی موضوع ماده (۱۱) قانون جهش تولید دانش بنیان مشمول این جزء نمی شود.

- ✓ دولت به واسطه کسری شدید بودجه، تلاش دارد حداکثر مالیات ستانی را داشته باشد این اقدام در کنار سایر مسائلی که سرمایه‌گذاران با آن مواجه هستند، اعتماد سرمایه‌گذاران را به سیاستگذاری‌های دولت از بین می‌برد.
- ✓ در صورتی که فشار تحریم‌ها همچنان پا برجاست دولت نیز قصد وارد آوردن فشارهای مضاعف به سرمایه‌گذاران دارد که منجر به کاهش انگیزه آنها برای ورود به سرمایه‌گذاری‌های زیر ساختی خواهد شد.

نمونه‌ای از نقض حمایت‌های در نظر گرفته شده:

✓ حذف معافیت مالیاتی سرمایه‌گذاری در مناطق کمتر توسعه یافته

بهموجب بند (ح) ماده (۲۷) لایحه برنامه هفتم توسعه: معافیت مالیاتی ۲۰ ساله برای سرمایه‌گذاری در مناطق کمتر توسعه یافته معادل با سقف معافیت‌های منظور شده در مناطق آزاد تجاری - صنعتی، صرفاً برای واحدهای تولیدی و معدنی که پروانه بهره‌برداری یا قرارداد استخراج آنها در دوره زمانی قانون برنامه پنجم توسعه صادر شده باشد، در طول سال‌های برنامه هفتم توسعه نیز پابرجا خواهد بود.

✓ محدود کردن دامنه شمول این حکم صرفاً برای واحدهای تولیدی و معدنی که پروانه بهره‌برداری آنها در سال‌های برنامه پنجم توسعه صادر شده است؛ **انگیزه سرمایه‌گذاری در این مناطق را برای سال‌های برنامه از فعال اقتصادی می‌گیرد.**

نمونه‌ای از نقض حمایت‌های در نظر گرفته شده:

✓ عدم اجرای ماده (۲۵) قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار

❖ در سنوات اخیر مشترکین صنعتی و معدنی در زمان پیک مصرف برق با محدودیت و قطعی برق مواجه اند، بطوریکه این شرایط هزینه‌های سنگینی را به صنایع کشور تحمیل کرده است.

✓ بر اساس برآورد برخی از شرکت‌ها زیان دیده از قطع برق، میزان خسارت تحمیلی در سال ۱۴۰۰:

- شرکت لاستیک دنا معادل ۲۹۷ میلیون تومان
- شرکت مبتکران کفپوش آسیا معادل ۶۰ میلیون تومان
- شرکت شیراز نایلون بیش از ۲۰۰ میلیون تومان
- پروش ماهی قزل آلا معادل ۹۰ میلیون تومان
- ...

✓ بر اساس برآورد اندیشکده تدبیر انرژی اتاق کرمان از میزان ضرر تحمیلی در ازی هر یک ساعت قطع برق در سال ۱۴۰۰:

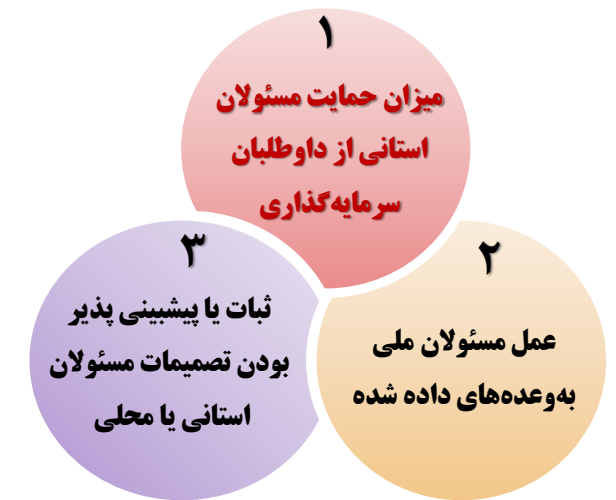
- هلدینگ میدوکو برابر ۲۹۰ میلیون تومان
- جهان فولاد معادل ۱ میلیارد و ۲۴۰ میلیون تومان
- گلگهر حدود ۲۶۰ میلیون تومان
- صنایع لاستیک سیرجان معادل ۱۵ میلیون تومان

به رغم بستر قانونی لازم تاکنون جبران خسارت قطع برق صنایع (اجرای ماده ۲۵ قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار)

انجام نشده است.

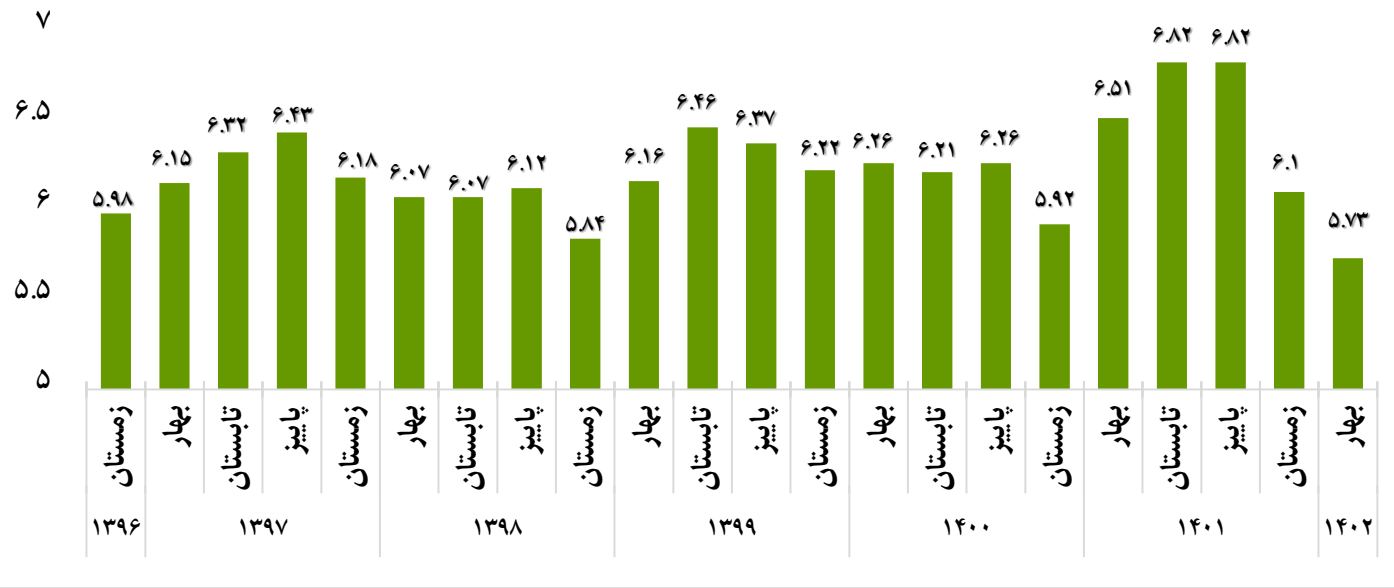
سطوح بالای نا اطمینانی در اقتصاد

نامناسب‌ترین مؤلفه‌های امنیت سرمایه‌گذاری در بهار ۱۴۰۲

مأخذ: مرکز پژوهش‌های مجلس.

وضعیت شاخص امنیت سرمایه‌گذاری (بهترین حالت ۱ و بدترین حالت ۱۰)

۱ ریسک نرخ سود

۲ ریسک تورم

۳ ریسک مالی

۴ ریسک نقدشوندگی

۵ ریسک نرخ ارز

۶ ریسک سیاسی

۷ ریسک تجاری

سرمایه‌گذاری در فعالیتهای تولیدی و مولد اقتصادی علاوه بر هزینه‌های معمول با طیف

گسترده‌ای از هزینه‌های پیش‌بینی نشده (ریسک‌ها) مواجه است، لذا در **غیاب ایجاد یک**

محیط اطمینان بخش حداقلی، سرمایه‌گذار قادر به برنامه‌ریزی برای آینده نیست و از انجام

سرمایه‌گذاری‌های جدید پرهیز خواهد کرد.

جذابیت بالای بازارهای رقیب تولید (بازدهی بالای بازار دارایی‌ها)

بازدهی برخی داری‌ها و وضعیت اقتصاد کلان

وضعیت اقتصاد کلان		بازده بازار دارایی‌ها				شرح
تورم	رشد اقتصادی	مسکن	سهام	دلار	سکه	
۲۲	-	۱۸	۱۱	۲۸	۶۸	۱۳۹۰
۳۱	-۴.۳	۴۵	۴۷	۹۲	۷۳	۱۳۹۱
۳۵	-۱.۶	۳۳	۱۰۸	۲۲	۳	۱۳۹۲
۱۶	۳.۵	۶	-۲۱	۳	-۸	۱۳۹۳
۱۲	-۱.۸	-۱	۲۸	۵	-۳	۱۳۹۴
۹	۸.۷	۶	-۴	۶	۱۸	۱۳۹۵
۱۰	۲.۳	۱۰	۲۵	۱۱	۱۷	۱۳۹۶
۳۱	-۳.۰	۷۱	۸۶	۱۵۶	۱۶۱	۱۳۹۷
۴۱	-۲.۹	۹۰	۱۸۷	۲۵	۳۴	۱۳۹۸
۴۷	۴.۱	۹۴	۱۵۵	۷۷	۶۶	۱۳۹۹
۴۶	۴.۴	۱۶	۵	۱۵	۳۷	۱۴۰۰
۴۷	۴.۰	-	۴۳	۴۲	-	۱۴۰۱

سرمایه‌گذاری در فعالیتهای تولیدی دارای ریسک بالا و بازدهی پایین است و قادر به رقابت با سرمایه‌گذاری در بازار دارایی‌ها نظیر مسکن، طلا، ارز و بازار سهام که ریسک کم و بازدهی بالا است در جذب سرمایه نیست.

سودآوری بالای سرمایه‌گذاری در بازار دارایی‌ها، موجب هدایت سرمایه به سمت این بازارها شده است و لذا دشواری تامین سرمایه مورد نیاز در راستای توسعه فعالیتهای بخش‌های تولیدی شده است.

* منظور از بازدهی رشد قیمت هر یک از دارایی‌ها می‌باشد.

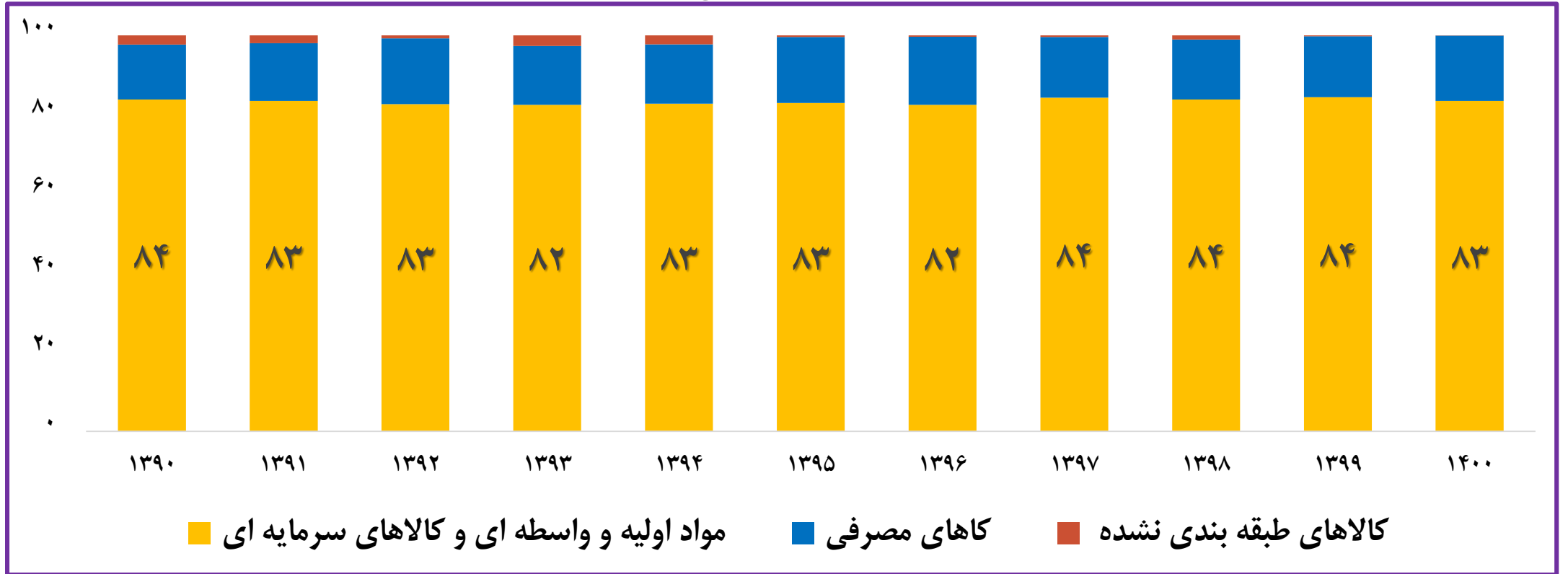
* بازدهی مسکن بر اساس متوسط قیمت یک متر مربع آپارتمان در سطح شهرها به دست آمده است.

مأخذ: محاسبات تحقیق براساس آمارهای بانک مرکزی، وزارت راه و شهرسازی

وابستگی بالای ساختار تولید و سرمایه‌گذاری به واردات

سهم واردات به تفکیک نوع مصرف (واحد: درصد)

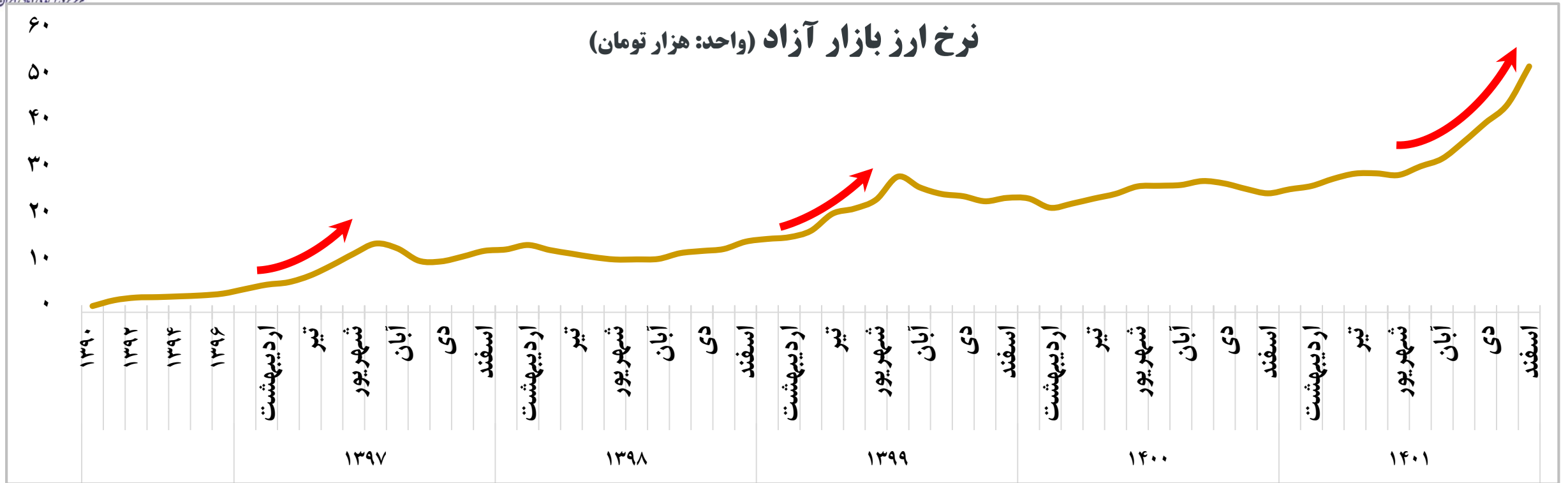

مأخذ: بانک مرکزی

✓ به‌طور متوسط **۸۳ درصد** از واردات کشور در طی سال‌های ۱۳۹۰ لغایت ۱۴۰۰ را مواد اولیه، کالاهای واسطه‌ای و سرمایه‌ای تشکیل داده‌اند.

ساختار تولید و سرمایه‌گذاری صنعتی کشور وابستگی بالایی به واردات دارد. شکل‌گیری چنین ساختاری باعث شده در مقابل هر نوع شوک خارجی مانند تحریم‌ها و ایجاد محدودیت برای واردات به کشور، تولید ملی توان بازیابی خود را نداشته باشد.

بی ثباتی نرخ ارز و عدم پیش بینی پذیری آن

مأخذ: بانک مرکزی و وزارت صمت.

❖ نرخ ارز در اسفند ماه ۱۴۰۱ نسبت به سال ۱۳۹۰، بیش از **۳۸۰۶ درصد** افزایش یافته است.

❖ روند بی ثبات نرخ ارز و جهش های مداوم از سال ۱۳۹۷ به بعد، به دلیل همبستگی با تورم، **بی ثباتی** در اقتصاد ایران را **تشدید کرده است**.

**به دلیل وابستگی تولید صنعتی به نهاده های وارداتی و بی ثباتی نرخ ارز
هزینه سرمایه گذاری در امور تولیدی به شدت افزایش یافته است.**

دشواری در تأمین و تخصیص ارز

مشکل تأمین ارز، همچنان مشکل تعداد کثیری از فعالان اقتصادی است. مطابق با اظهارات فعالان اقتصادی در گزارش های شامخ در سال جاری:

✓ شرکت‌ها در تأمین ارز مورد نیاز برای واردات مواد اولیه به شدت با مشکل مواجه هستند.

✓ **عدم تخصیص ارز** جهت واردات مواد اولیه طی چند ماه گذشته بسیاری از شرکت‌ها را با کمبود مواد اولیه و تجهیزات مواجه کرده است.

✓ **تأخیر در زمان تخصیص ارز** از زمان ثبت سفارش تا تخصیص ارز، هزینه پیش‌بینی نشده به فعالان اقتصادی تحمیل می‌کند.

✓ منابع مالی بلوکه شده جهت دریافت ارزی که تخصیص داده نشده بسیاری از تولیدکنندگان را متضرر کرده است.

به موجب بند (ب) ماده (۳) لایحه برنامه هفتم توسعه: به دولت اجازه داده می‌شود به منظور تسویه بدهی‌های خود و شرکت ملی

نفت ایران به صندوق توسعه ملی از طریق وزارت نفت، بدون واگذاری مالکیت و حاکمیت و بدون بنگاه داری نسبت به عقد قرارداد با این صندوق

در زمینه اکتشاف، توسعه، استخراج، تولید، فروش و صادرات نفت و گاز با اولویت میادین جدید یا مشترک، اقدام نماید.

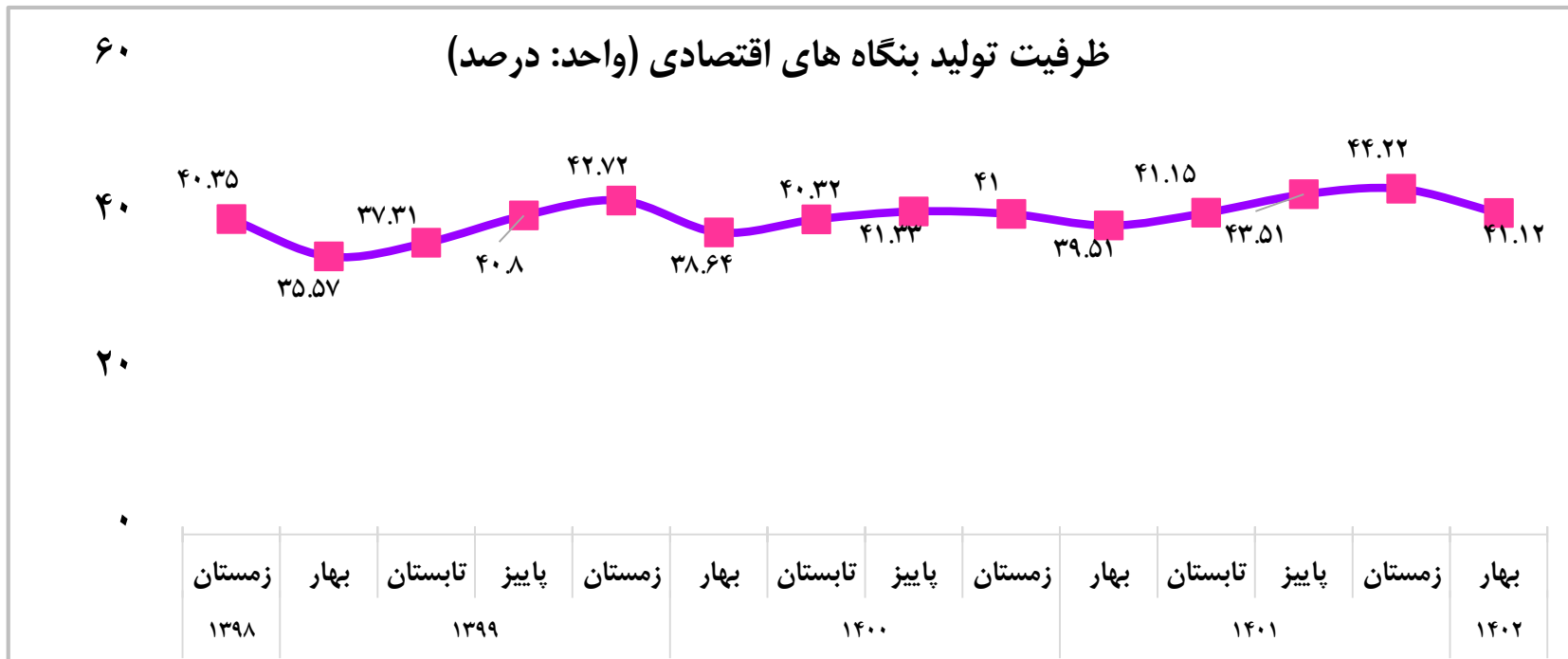
این اقدام، تأمین مالی سایر طرح‌های اقتصادی که نیازمند سرمایه‌گذاری ارزی هستند را در عمل ناممکن می‌کند، زیرا صندوق تمایل خواهد

داشت منابع خود را با به طور کامل صرف این نوع سرمایه‌گذاری‌ها کند.

✓ **در صورت تصویب این حکم در صحن مجلس، پیش‌بینی می‌شود که در ۵ سال آتی فعالان اقتصادی در تأمین ارز مورد نیاز برای طرح‌های**

سرمایه‌گذاری با تنگنا مواجه شوند.

خالی بودن بیش از نیمی از ظرفیت واحدهای تولیدی

مأخذ: مرکز پژوهش های اتاق ایران.

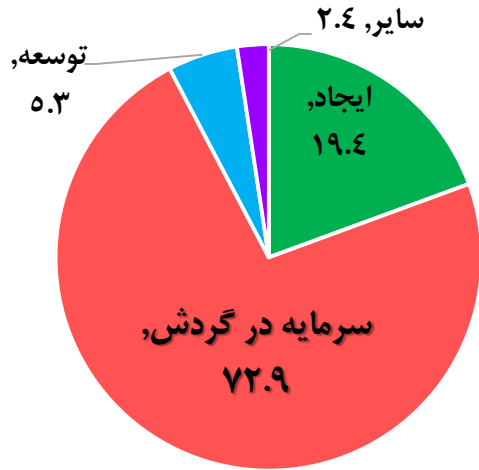
❖ در فصل بهار ۱۴۰۲، **میانگین ظرفیت تولید واقعی**، حدود ۳۰۰۰ بنگاه اقتصادی شرکت کننده در نظر سنجی طرح پایش ملی محیط کسب و کار اتاق ایران، **۴۱.۱۲ درصد** برآورد شده است.

❖ به طور میانگین طی ۱۴ فصل **پیاپی** (از زمستان ۱۳۹۸ تا بهار ۱۴۰۲)، تنها **حدود ۴۰.۵۳ درصد** از ظرفیت واحدهای تولیدی مشارکت کننده در نظر سنجی طرح پایش ملی محیط کسب و کار اتاق ایران، فعال بوده و به عبارتی می توان گفت که **به طور متوسط نزدیک به ۶۰ درصد از ظرفیت بالقوه واحدهای اقتصادی، در فرآیند تولید و خلق ارزش افزوده بکار گرفته نمی شود (به دلایلی مانند کمبود مواد اولیه، نبودن قطعات و..).**

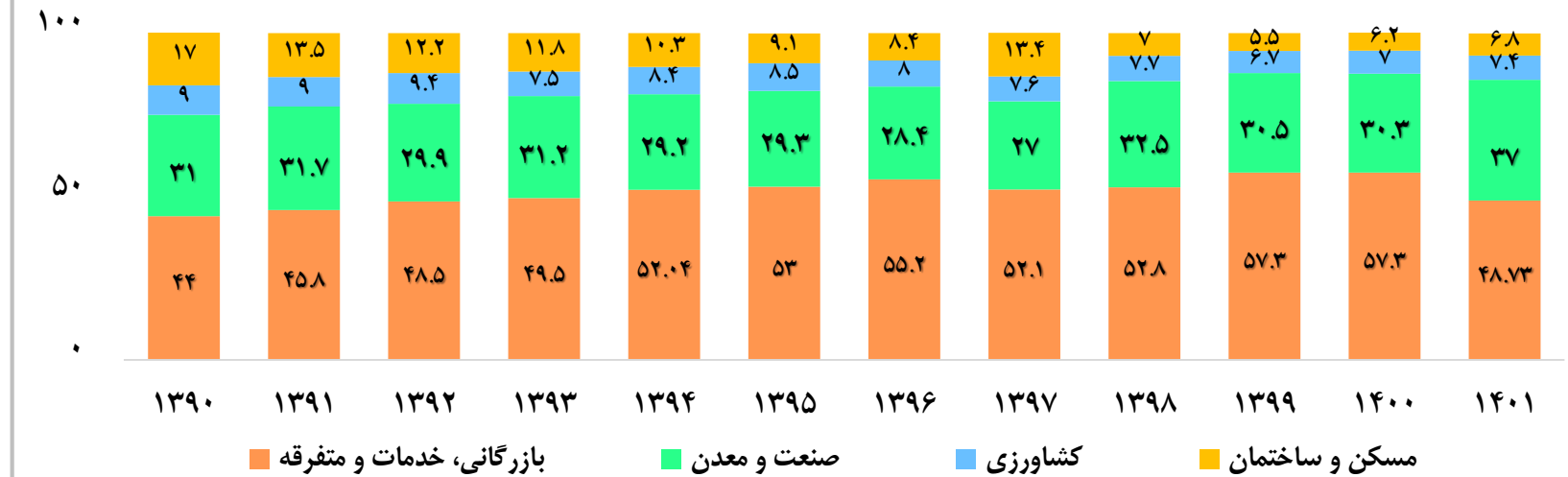
دشواری تأمین مالی و تشدید بحران سرمایه در گردش بنگاه‌ها

سهم تسهیلات اعطایی نظام بانکی
به صاحبان کسب و کارها به تفکیک هدف

سهم تسهیلات پرداختی بانک‌ها به بخش‌های اقتصادی (واحد: درصد)

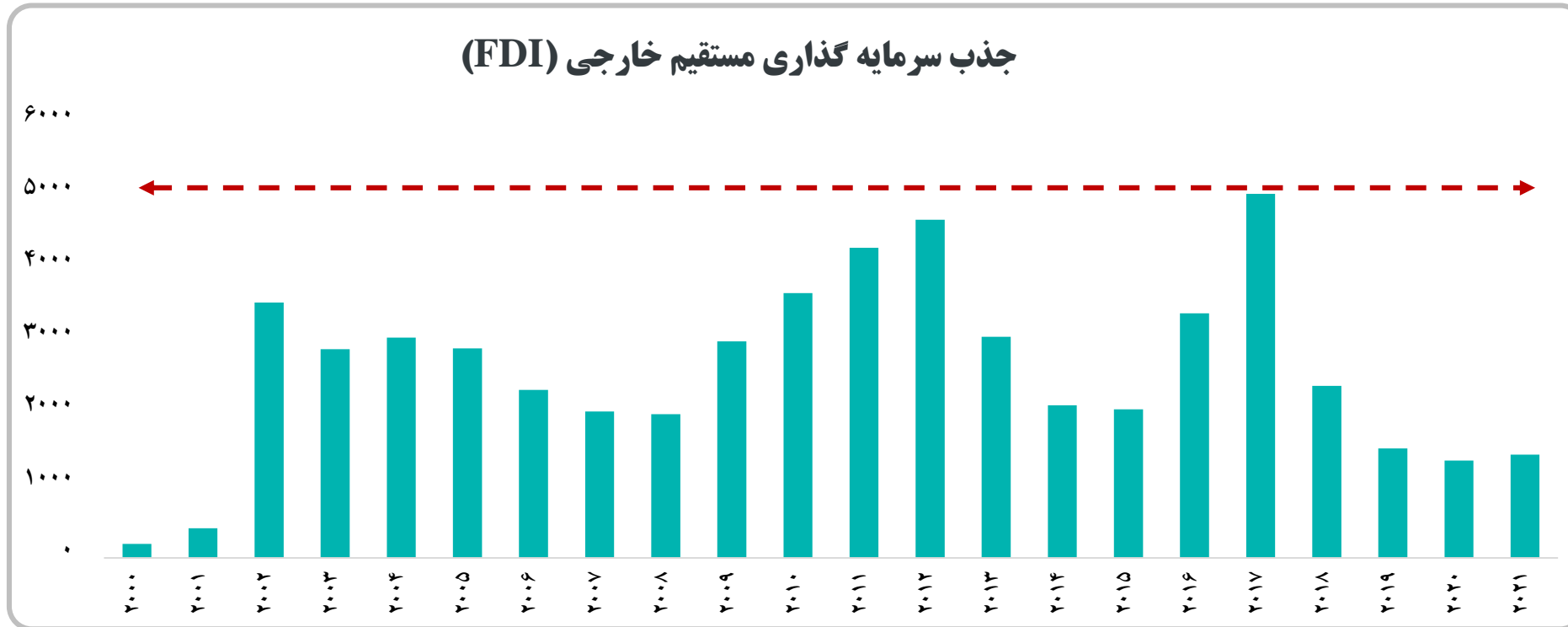
مأخذ: بانک مرکزی.

❖ سهم مانده تسهیلات اعطایی به بخش‌های کشاورزی، صنعت و معدن از ۴۰ درصد در سال ۱۳۹۰ به ۳۸.۶ درصد در سال ۱۴۰۱ کاهش یافته است و این در حالی است که سهم بخش‌های بازرگانی، خدمات و متفرقه، از ۴۴ درصد در سال ۱۳۹۰ به ۵۵ درصد در سال ۱۴۰۱ افزایش داشته است.

❖ در سال ۱۴۰۱، نزدیک به ۷۳ درصد از تسهیلات پرداختی بانک‌ها به صاحبان کسب و کارها برای تأمین سرمایه در گردش شده است.

❖ شرایط تحریمی اقتصاد و بی‌ثباتی نرخ ارز، مدیریت حساب‌های دریافتی و پرداختی بنگاه‌ها را دشوار کرده است و نیاز بنگاه‌های اقتصادی به تسهیلات

سرمایه در گردش را دوچندان ساخته است، به نحوی که بخش جزئی از تسهیلات دریافتی صرف ایجاد واحد جدید و یا توسعه واحدهای موجود می‌شود.

مأخذ: کنفرانس توسعه و تجارت ملل متحد (UNCTAD).

- ❖ در دو دهه گذشته، هیچ‌گاه اقتصاد کشور بیش از ۵ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری خارجی جذب نکرده است.
- ❖ بهترین عملکرد ایران در جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی مربوط به دوره پیش از بازگشت تحریم‌ها و در فاصله زمستان ۱۳۹۵ الی زمستان ۱۳۹۶ (۲۰۱۷) است و با بازگشت تحریم‌ها جذب سرمایه‌گذاری خارجی در ایران به شدت افت کرده و در سال ۲۰۲۱ به حدود ۱.۵ میلیارد دلار رسیده است.
- ❖ باتوجه به موانعی که در زمینه نقل و انتقال پول، احتمال تشدید تحریم‌ها و تشدید تنش در اقتصاد کشور وجود دارد، دسترسی به منابع خارجی طی سال‌های اخیر به شدت محدود شده است.

مانع اصلی پیش روی کسب و کارها

عدم ثبات و پیش بینی پذیری اقتصاد کشور

- تحمیل شرایط تحریمی به اقتصاد
- ناهماهنگی و ناکارایی در سیاست گذاری ها

- چشم انداز اقتصاد کشور را مخدوش ساخته است.
- امکان برنامه ریزی بلندمدت را از کسب کارها سلب نموده است.
- برخی از فعالیت های مولد اقتصادی را به ورطه تعطیلی کشانده و برخی دیگر را به تولید زیر ظرفیت بهینه سوق داده است.

محیط کسب و کار بی ثبات که با تعدد قوانین و مقررات پیچیده و بعضاً متناقض، فرآیندهای اداری طولانی و تعدد دستگاه های تصمیم گیری بسیاری از مسائل و چالش های پیش روی کسب و کارها تشدید شده است.

افزایش تنگنای ارزی

بحران سرمایه در گردش

گران شدن بروز رسانی ماشین آلات و تجهیزات

کاهش دسترسی به منابع مالی خارجی

جذابیت یافتن فعالیت های رقیب تولید

گسترش فساد

افزایش نا اطمینانی در اقتصاد

کاهش سرمایه گذاری در امور تولیدی

راهکارهای پیشنهادی جهت

بهبود روند سرمایه‌گذاری

صنعتی در اقتصاد کشور

منطق راهکارهای پیشنهادی:

محور قرار دادن تولید در سیاست‌گذاری‌ها و اصلاح سیستم انگیزشی به نفع تولید

تنها از این گذر است که راه‌های دستیابی به **درآمدهای سهل‌الوصول و بی‌زحمت** ناشی از

فعالیت‌های سوداگرانه مسدود می‌گردد و زمینه حضور مؤثرتر بخش خصوصی به عرصه

فعالیت‌های تولیدی و مولد اقتصادی و بهبود روند سرمایه‌گذاری صنعتی فراهم می‌آید.

ثبات بخشی به محیط مقرراتی حاکم بر طرح‌های سرمایه‌گذاری

در نظرگرفتن **ثبات در محیط مقرراتی حاکم بر طرح‌های سرمایه‌گذاری** از زمان اجرای طرح تا زمان بهره‌برداری رسیدن آن و ممانعت از تحمیل مقررات جدید بر طرح‌های سرمایه‌گذاری

✓ ممنوعیت تحمیل هر گونه **مالیات** یا **وضع عوارض جدید** یا احکام جدید بر طرح‌های سرمایه‌گذاری در بخش‌های تولیدی، از زمان شروع تا به بهره‌برداری رسید طرح‌ها

حمایت مالی و فنی از واحدهای تولیدی به منظور نوسازی، بازسازی و توسعه و تکمیل خطوط تولید

- ✓ پذیرش هزینه اضافی استهلاک در بازسازی و نوسازی ماشین‌آلات و تجهیزات خطوط تولید
- ✓ کاهش ۷ درصدی نرخ مالیات بر درآمد اشخاص حقوقی و حقیقی دارای پروانه بهره‌برداری یا مجوز تولید
- ✓ اعمال نرخ صفر مالیاتی بر مالیات بر درآمد، آن بخش از سود تقسیم‌نشده شرکت‌ها و انتقال یافته به حساب سرمایه
- ✓ تخصیص معادل ۱ درصد از عوارض وصولی قانون مالیات بر ارزش افزوده به شرکت شهرک‌های صنعتی

تسهیل و حمایت از فرآیند خوشه‌سازی و شبکه‌سازی در سطح میانی صنعت

- ✓ تامین زیرساخت‌های لازم در مناطقی که خوشه‌ها تجمع دارند و سرمایه‌گذاری برای ارتقای زیرساخت‌ها
- ✓ شناسایی ظرفیت‌های بخش خصوصی در استانها برای به حرکت درآوردن زنجیره ارزش استانی با همکاری اتاق‌های بازرگانی استانی و نهادهای دولتی ذیربط

۱ هر نوع سیاست‌گذاری ارزی (از جمله قیمت‌گذاری ارز، تخصیص ارز و...)، توسط بانک مرکزی و وزارت امور اقتصاد و دارایی با در نظر گرفتن **اثرات آن سیاست بر تکمیل زنجیره ارزش صنایع** (مطابق با راهبردهای تعیین شده در سند استراتژی توسعه صنعتی) و بر صادرات کالاهای صنعتی، کشاورزی و خدمات فنی و مهندسی اتخاذ می‌شود.

۲ تضمین **نوسانات ارزی** بالاتر از **ده درصد** توسط دولت، برای رشته فعالیت‌های صنعتی حائز اولویت در سند استراتژی توسعه صنعتی

۳ **ممنوعیت قیمت‌گذاری ارز** حاصل از صادرات بنگاه‌های خصوصی

۴ **ممنوعیت هرگونه پیمان‌سپاری ارزی** درباره صادرات محصولات و خدمات تولیدی بخش خصوصی

محور چهارم

تسهیل شرایط تأمین مالی بخش‌های تولیدی

۱ اعتبارسنجی و اهلیت‌سنجی متقاضیان تسهیلات بانکی، به‌جای اخذ وثایق و سپرده بانکی در ارائه تسهیلات بانکی و آزادسازی وثایق نقدی واحدهای تولیدی، متناسب با میزان خالص بدهی آنها به سیستم بانکی در هر سال

۲ افزایش سقف تسهیلات بانکی

✓ سقف تسهیلات اعطایی بخش تولید کشور از ۹۰ درصد به ۱۳۰٪ فروش سال ۱۴۰۱ افزایش دهد.

۳ اوراق بهادارسازی بدهی‌های دولت به بخش خصوصی اعم از معوق و جاری و باز پرداخت آن حداکثر ظرف شش ماه از تاریخ قطعی شدن

۴ توسعه ابزارهای جدید تأمین مالی و بهره‌گیری از ابزار تأمین مالی زنجیره‌ای

۵ تسهیل تأمین مالی بنگاه‌ها از بازار سرمایه؛

- ✓ تسهیل انتشار و معامله انواع اوراق بهادار توسط بنگاه‌های کوچک و متوسط
- ✓ حذف محدودیت‌های نقل و انتقال سهام شرکت‌های کوچک و متوسط در فرابورس ایران
- ✓ ابزارسازی و نهادسازی برای تأمین مالی بنگاه‌های کوچک و متوسط نظیر اوراق وکالت

حذف تدریجی محدودیت‌ها و مخاطرات شرایط تحریمی

✓ عضویت در معاهدات بین‌المللی از جمله FATF، کنوانسیون پالرمو و ...

✓ الزام بانک‌ها به استقرار استانداردهای بال ۳ و IFRS در ارزیابی و مدیریت ریسک

۱ ایجاد دادگاه‌های تخصصی صالح، سریع، ارزان و عادلانه به منظور تأمین حقوق اقتصادی کارآفرینان و بهبود کارکرد نظام اقتصادی در حوزه امور بانکی، تجارت خارجی، بازار سرمایه و امور ورشکستگی در ۱۰ استان بزرگ کشور و تصویب آیین دادرسی خاص (تجاری) این دادگاه‌ها

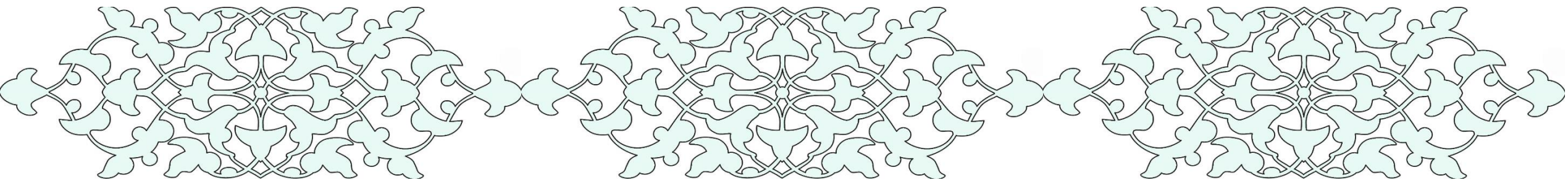
۲ اصلاح و تسهیل رویه‌ها و فرآیندهای رسیدگی و دادرسی در نهادهای قضایی و شبه قضایی و کاهش زمان مورد نیاز برای پیگیری مفاد قراردادها

۱ **عدم مداخله دولت در تعیین قیمت محصولات و خدمات تولیدی** کلیه بنگاه‌هایی که سهام آنها در بازار بورس اوراق بهادار معامله می‌شود، بنگاه‌هایی که کالاها و محصولات آنها در بورس کالا عرضه می‌شود و بنگاه‌هایی که مالکیت آنها خصوصی است

۲ **ساماندهی حمایت‌های قیمتی در نهاده‌هایی** مانند انرژی و آب و خوراک صنایع بر اساس اولویت‌های سند استراتژی توسعه صنعتی

۳ **تنظیم قواعد قیمت‌گذاری، در راستای تضمین منافع تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان و جذب سرمایه‌گذار، صرفاً توسط شورای رقابت یا تنظیم‌گرهای تخصصی بخشی**

باتشکر

مرکز پژوهش های اتاق ایران

